

УДК 332.85

Драган О. І.,

д.е.н., професор,

зав. кафедри управління персоналом та економіки праці,

Національний університет харчових технологій, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто стан соціально-культурної сфери та зміни, що відбулись у кількості навчальних закладів і закладів культури за період 2009–2014 рр. Визначено наступні негативні тенденції: скорочення закладів освіти; зменшення кількості закладів культури (бібліотек, театрів, концертних організацій, шкіл естетичного виховання); погіршення виставкової діяльності. За останні роки відбувається підвищення зацікавленості споживачів, які надають перевагу у послугах мережі Інтернет, проти відвідування культурних закладів. Запропоновано напрямки подальшого вирішення проблем розвитку соціального-культурної сфери.

Ключові слова: соціально-культурна сфера, проблеми, сучасний стан, розвиток, функціонування, перспективи.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ УКРАИНЫ

Драган Е. И.

В статье рассмотрено состояние социально-культурной сферы и изменения, которые произошли в количестве учебных заведений и учреждений культуры за период 2009-2014 гг. Определены следующие негативные тенденции: сокращение учебных заведений; уменьшение количества учреждений культуры (библиотек, театров, концертных организаций, школ эстетического воспитания); ухудшение выставочной деятельности. За последние годы происходит повышение заинтересованности потребителей, предпочитающих услуги сети Интернет, против посещения культурных заведений. Предложены направления дальнейшего решения проблем развития социально-культурной сферы.

Ключевые слова: социально-культурная сфера, проблемы, современное состояние, развитие, функционирование, перспективы.

CURRENT STATE OF THE SOCIAL AND CULTURAL SPHERE OF UKRAINE

Dragan H.

The article examines the state of the social sphere that has been change in the number of educational and cultural institutions in the period 2009-2014 years. Needs for research of the sociocultural sphere are defined by fast changes which happen in the interactive environment of the organizations. The following negative tendencies are defined: reduction of educational institutions; reduction of number of cultural institutions (libraries, theaters, concert organizations, schools of esthetic education); deterioration of exhibition activity. Especially difficult and crisis tendencies prevailed in dynamics of the sociocultural sphere Ukraine in 2014. These tendencies are connected with negative political (temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea and the zone of anti-terrorist operation), economic and social consequences which affected essential reduction of means of the sociocultural sphere of Ukraine. In recent years there has been increasing interest of consumers who prefer to Internet service providers vs visiting cultural institutions. Public funding of the social sphere remains insufficient for further modern development. The subsequent formation of social and cultural sphere Ukraine must provide improvement of living standards and the introduction of advanced management and information technology. In article the directions for further problems of the solution of the social and cultural sphere are defined.

Keywords: social and cultural sphere, problems, current state, development, functioning, prospects.

Постановка завдання. За вимогами Євросоюзу Україна має здійснити модернізацію соціально-культурної сфери і освіти на засадах розвитку загальноєвропейських і загальноосвітніх процесів при збереженні національної культури. Надання соціально-культурних і освітніх послуг є елементом забезпечення національної безпеки, перспективи виживання і розвитку інтелектуального потенціалу нації.

Соціальний розвиток країни спрямований на зростання якості життя людей, що включає в себе не тільки рівень споживання матеріальних благ і послуг, але і задоволення духовних потреб, стан здоров'я, тривалість життя, морально-психологічний клімат [1].

Підвищення якості життєдіяльності населення України є нагальною потребою, зумовленою необхідністю консолідації суспільства, об'єднання зусиль усіх його верств для реалізації цілей соціального розвитку з орієнтацією на досягнення високих соціальних стандартів та нормативів. Саме в соціально-культурній сфері проявляється сутність соціальної політики держави, реалізується соціальний захист і соціальні права людини. Тому

ефективне функціонування соціально-культурної сфери є одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток і функціонування соціально-культурної сфери як наукова проблема є об'єктом вивчення таких українських дослідників, як С. І. Бандур [1], Н. М. Деєва [2], Т. А. Заяць [1], І. С. Каленюк [2], І.П. Кінаш [4], О. М. Коваленко [5], В. І. Куценко [1], Е. М. Лібанова [3], В. М. Новіков [2] та ін. Вклад вчених у вирішення проблем функціонування і розвитку соціально-культурної сфери є вагомим, але при цьому, слід звернути увагу на об'єктивну необхідність постійного дослідження стану соціально-культурної сфери у сьогоdnішніх умовах.

Потреба постійного дослідження стану соціально-культурної сфери у сьогоdnішніх умовах викликана швидкими змінами, що відбуваються у інтерактивному середовищі діяльності організацій (установ) та спрямуванні стратегічних цілей державної політики на забезпечення входження України у світовий та європейський економічний простір.

Мета статті. Дослідження та узагальнення аспектів сучасного стану соціально-культурної сфери з метою розроблення напрямків його покращення. Досягнення вказаної мети передбачає вирішення завдання: проаналізувати тенденції змін у кількості закладів соціально-культурної сфери України в динаміці.

Основні результати дослідження. Розвиток суспільства вимагає запровадження якісно нових механізмів розвитку і функціонування соціально-культурної сфери, що обумовлено підвищенням вимог з боку споживачів, стрімким розвитком управлінських та інформаційних технологій, залежністю від бюджетного фінансування, потребою у залученні позабюджетних коштів для інновацій.

У сучасних умовах особлива увага приділяється розвитку освіти і культури. Рівень освіти в Україні набагато нижчий порівняно з освітнім потенціалом європейських країн; значна кількість структур культури і мистецтв узагалі на межі припинення своєї діяльності. Неприпустимо знижується інтелектуальний потенціал суспільства.

Динаміка кількості закладів освіти за 2009–2014 роки наведені у табл.1. Тенденції зміни показників розвитку закладів освіти свідчать, що у 2013 році в порівнянні з 2009 роком кількість дошкільних закладів збільшилася – на 1192 од. (7,7%). За період 2009–2013 років збільшення із року в рік складало: 2010 р. – 92 од. (0,6%); 2011р. – 478 од. (3,1%); 2012 р. – 318 од. (2%); 2013р. – 304 од. (1,9%). Ця тенденція була пов'язана з необхідністю у дошкільних навчальних закладах у зв'язку із зростанням народжуваності дітей в Україні.

За період 2009–2013 роки спостерігається зменшення загальноосвітніх начальних закладів – на 1276 од. (6,2%). Скорочення закладів із року в рік складало: 2010 р. – 276 од. (0,6%); 2011р. – 426 од. (3,1%); 2012р. – 580 од. (2%); 2013р. – 6 од. (1,9%).

Таблиця 1. Динаміка кількості закладів освіти за 2009–2014 роки

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Кількість дошкільних закладів, од.	15508	15600	16078	16396	16700	15020
<i>Кількість дошкільних закладів, у % до 2009 року</i>	100	100,6	103,7	105,7	107,7	96,9
<i>Кількість дошкільних закладів, у % до попереднього року</i>	100	100,6	103,1	102	101,9	89,9
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, од.	20576	20300	19874	19294	19300	17600
<i>Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, у % до 2009 року</i>	100	98,7	96,6	93,8	93,8	85,5
<i>Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, у % до попереднього року</i>	100	98,7	97,9	97,1	100	91,2
Кількість навчальних закладів I–II рівня акредитації, од.	511	505	501	489	478	387
<i>Кількість навчальних закладів I–II рівня акредитації, у % до 2009 року</i>	100	98,8	98,1	95,7	93,6	75,7
<i>Кількість навчальних закладів I–II рівня акредитації, у % до попереднього року</i>	100	98,8	99,2	97,6	97,8	81,0
Кількість навчальних закладів III–IV рівня акредитації, од.	350	349	345	334	325	277
<i>Кількість навчальних закладів III–IV рівня акредитації, у % до 2009 року</i>	100	99,7	98,6	95,4	92,9	79,2
<i>Кількість навчальних закладів III–IV рівня акредитації, у % до попереднього року</i>	100	99,7	98,9	96,8	97,3	85,2

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: розраховано за даними [6]

Ця тенденція була пов'язана з демографічними, економічними та соціальними чинниками, що зумовили виникнення цілої низки неврегульованих проблем в діяльності закладів шкільної освіти, однією з яких є малочисельність, малокомплектність загальноосвітніх навчальних закладів при зменшенні кількості дітей шкільного віку. Водночас у найближчий час перед суспільством постане проблема відновлення необхідної кількості загальноосвітніх шкіл в країні.

За період 2009–2013 років кількість навчальних закладів: I–II рівнів скоротилася на 33 од. (6,4%); III–IV рівнів – на 25 од. (7,1%), що було наслідком зменшення чисельності випускників шкіл (абітурієнтів) та підвищення вимог до надання освітніх послуг та ін.

Статистичні дані за 2014 рік враховують негативні політичні (тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції), економічні і соціальні наслідки, які вплинули на суттєве зменшення: дошкільних закладів – на 1680 од. (10,1%); загальноосвітніх навчальних закладів – на 1700 од. (18,8%); навчальних закладів I–II рівнів – на 91 од. (19%); вищих навчальних закладів III–IV рівнів – на 48 од. (14,8%).

Освіта стає важливим нематеріальним ресурсом для активізації та підвищення статусу науки і наукової праці. Підвищення якості освітнього середовища в умовах глобалізації визначається якістю ресурсів та продуктів – інформації, знань, досвіду, сучасних технологій, засобів обробки інформації, розвитку соціально-культурної сфери. На нашу думку, факторами якісної освіти можуть виступати:

- сталий попит на первинному та вторинному ринку освітніх послуг;
- орієнтація на прагматичну освіту, що дає поглибленні теоретичні знання, конкретні практичні навички, наукові здобутки в даній галузі;
- орієнтація навчального процесу на кожного студента з врахуванням його інтелектуальних та творчих здібностей;
- забезпечення висококваліфікованим професорсько-викладацьким складом;
- забезпечення з використання сучасних інформаційних технологій, програмного забезпечення та Інтернет ресурсів;
- організація та проведення виробничої та переддипломної практик бакалаврів та стажування при підготовці магістрів щодо отримання практичного досвіду з обраної спеціальності.

Динаміка кількості закладів культури за 2009–2014 роки наведена у табл.2.

Динаміка кількості закладів культури показує, що у 2013 році в порівнянні з 2009 роком спостерігається зменшення кількості: закладів клубного типу – на 200 од. (1,1 %); масових і універсальних бібліотек – на 1000 од. (5%); професійних театрів – на 3 од. (2,2%); демонстраторів фільмів – на 660 од. (27,3%). Водночас збільшилася кількість: музеїв – на 109 од. (22,9%); концертних організацій – на 8 од. (10,4%).

Аналіз статистичних даних за 2014 рік свідчить про негативні тенденції – втратою країною: закладів клубного типу – 1700 од. (9,2%); бібліотек – 2200 од. (11,5%); театрів – 200 од. (15%); музеїв – 65 од. (10,7%); концертних організацій – 12 од. (14,1%). Ці зміни є наслідком політичних і економічних кризових обставин, які переживає Україна сьогодні.

Таблиця 2. Динаміка кількості закладів культури за 2009–2014 роки

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Кількість закладів культури клубного типу, тис. од.	18,7	18,6	18,5	18,5	18,5	16,8
Кількість закладів культури клубного типу, у % до 2009 року	100	99,5	98,9	98,9	98,9	90,8
Кількість закладів культури клубного типу, у % до попереднього року	100	99,5	99,5	100	100	90,8
Кількість масових і універсальних бібліотек, тис. од.	20,1	19,5	19,3	19,2	19,1	16,9
Кількість масових і універсальних бібліотек, у % до 2009 року	100	97	93,2	95,5	95	84,1
Кількість масових і універсальних бібліотек, у % до попереднього року	100	97	98	99,5	99,5	88,5
Кількість професійних театрів, од.	136	140	133	132	133	113
Кількість професійних театрів, у % до 2009 року	100	103	97,8	97,1	97,8	83,1
Кількість професійних театрів, у % до попереднього року	100	103	95	99,3	100,8	85
Кількість музеїв, од.	499	546	570	592	608	543
Кількість музеїв, у % до 2009 року	100	109,4	114,2	118,6	122,9	108,8
Кількість музеїв, у % до попереднього року	100	109,4	104,4	103,9	102,7	89,3
Кількість демонстраторів фільмів, тис. од.	2,2	2,2	2,2	1,7	1,6	1,3
Кількість демонстраторів фільмів, у % до 2009 року	100	100	100	77,3	72,7	59,1
Кількість демонстраторів фільмів, у % до попереднього року	100	100	100	77,3	94,1	81,2
Кількість концертних організацій, тис. од.	77	83	82	88	85	73
Кількість концертних організацій, у % до 2009 року	100	107,8	106,5	114,3	110,4	94,8
Кількість концертних організацій, у % до попереднього року	100	107,8	98,8	107,3	96,6	85,9

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: розраховано за даними [7]

Динаміка кількості театрів України за 2009–2014 роки наведена у табл.3.

Таблиця 3. Динаміка кількості театрів України за 2009–2014 роки

<i>Показники</i>	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість театрів, усього од.	138	140	133	132	133	113
<i>Кількість театрів, у % до 2009 року</i>	100	98,6	96,4	95,7	96,4	81,9
<i>Кількість театрів, у % до попереднього року</i>	100	98,6	95	99,3	100,8	85
Кількість театрів опери та балету, од.	7	7	7	7	7	6
<i>Кількість театрів опери та балету, у % до 2009 року</i>	100	100	100	100	100	85,7
<i>Кількість театрів опери та балету, у % до попереднього року</i>	100	100	100	100	100	85,7
Кількість драматичних театрів, од.	46	46	46	45	44	39
<i>Кількість драматичних театрів, у % до 2009 року</i>	100	100	100	97,8	95,7	84,8
<i>Кількість драматичних театрів, у % до попереднього року</i>	100	100	100	97,8	97,8	88,6
Кількість музично-драматичних театрів, од.	35	37	34	34	36	33
<i>Кількість музично-драматичних театрів, у % до 2009 року</i>	100	105,7	97,2	97,2	102,9	94,3
<i>Кількість музично-драматичних театрів, у % до попереднього року</i>	100	105,7	91,9	100	105,9	91,7
Кількість театрів музичної комедії та мініатюр, од.	9	9	9	7	7	3
<i>Кількість театрів музичної комедії та мініатюр, у % до 2009 року</i>	100	100	100	77,8	77,8	33,3
<i>Кількість театрів музичної комедії та мініатюр, у % до попереднього року</i>	100	100	100	77,8	100	42,9
Кількість дитячих театрів, од.	12	12	10	10	10	7
<i>Кількість дитячих театрів, у % до 2009 року</i>	100	100	83,3	83,3	83,3	58,3
<i>Кількість дитячих театрів, у % до попереднього року</i>	100	100	83,3	100	100	70
Кількість лялькових театрів, од.	29	29	29	29	29	25
<i>Кількість лялькових театрів, у % до 2009 року</i>	100	100	100	100	100	86,2
<i>Кількість лялькових театрів, у % до попереднього року</i>	100	100	100	100	100	86,2

Джерело: розраховано за даними [7]

Динаміка кількості театрів, свідчить що у 2013 році в порівнянні з 2009 роком спостерігається поступове зменшення кількості театрів – на 5 од. (3,6%), за рахунок зменшення кількості: драматичних театрів на 2 од. (4,3%); театрів музичної комедії та мініатюр – на 3 од. (22,2%) і дитячих театрів – на 2 од. (16,7%). За 2014 рік скоротилася значна кількість театрів у країні: оперу і балету – на 1 од. (14,3%); драматичних – на 5 од. (11,4%); музично-драматичних – на 3 од. (8,3%); музичної комедії та мініатюр – 4 од. (57,1%); дитячих – на 3 од. (30%); лялькових – на 4 од. (13,8%).

Глядачі приходять до театру з прагненням – отримати задоволення від театрального мистецтва, радість при подоланні особистісних труднощів та відчуття приналежності до колективу, стати його частинкою – все це збагачує як самих учасників, так і глядачів. Тому, театральне мистецтво залишається улюбленим і масовим для більшості глядачів особливо в кризові часи.

Динаміка кількості шкіл естетичного виховання в Україні за 2009–2014 роки наведена у табл. 4. Динаміка кількості шкіл естетичного виховання, свідчить що у 2013 році в порівнянні з 2009 роком спостерігається: 1) зменшення кількості дитячих музичних шкіл – на 27 од. (3%), дитячих художніх шкіл – на 3 од. (2,5%); 2) збільшення кількості дитячих шкіл мистецтва – на 21 од. (5%); дитячих хореографічних шкіл – на 1 од. (11,1%); дитячих шкіл хорового співу – на 3 од. (50%).

Ці зміни свідчать про переорієнтування попиту населення зі спеціалізованих дитячих шкіл (музичні, художні) на дитячі школи мистецтва, які більш широко охоплюють різні напрямки – музику, малювання, співи, танці, хореографію тощо). Негативні тенденції 2014 року – зменшення дитячих шкіл: музичних – на 80 од. (9,1%); мистецтва – 66 од. (14,9%); художніх – на 13 од. (10,7%); хореографічних і хорового співу – по одній.

Динаміка виставкової діяльності в Україні за 2009– 2013 роки наведена у табл.5. Динаміка виставкової діяльності, свідчить що у 2013 році в порівнянні з 2009 роком спостерігається суттєве зменшення кількості: учасників виставкових заходів – на 12850 тис. осіб (18,7%); відвідувачів – на 5032 тис. осіб (47,3%); проведених виставкових заходів – на 154 од. (14,3%); суб'єктів виставкової діяльності – на 15 од. (12,4%). Причинами цих змін є: підвищення цін на відвідування виставкових заходів; можливість отримати безкоштовно інформацію із мережі Інтернет та ЗМІ та ін.

Молодь, у більшості випадків, надає перевагу послугам мережі Інтернет проти відвідування музеїв, кінотеатрів, бібліотек та інших культурних закладів. Темпи зростання вітчизняного Інтернету досить високі. Так, абоненти мережі Інтернет склали: у 2011 році – 4178 тис. осіб; у 2012 р. – 5063 тис. осіб; у 2013 р. – 5957,4 тис. осіб; у 2014 р. – 5892,3 тис. осіб [9]. Інтернет став основним джерелом інформації та отриманням послуг, випередивши телебачення, радіо та заклади культури і мистецтв.

Таблиця 4. Динаміка кількості шкіл естетичного виховання в Україні за 2009–2014 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Кількість дитячих музичних шкіл, од.	905	892	889	880	878	798
Кількість дитячих музичних шкіл, у % до 2009 року	100	98,6	98,2	97,2	97	88,2
Кількість дитячих музичних шкіл,	100	98,6	99,7	99	99,9	90,9
Кількість середніх спеціальних музичних шкіл, од.	6	6	6	6	6	4
Кількість середніх спеціальних музичних шкіл, у % до 2009 року	100	100	100	100	100	66,7
Кількість середніх спеціальних музичних шкіл, у % до попереднього року	100	100	100	100	100	66,7
Кількість дитячих шкіл мистецтва, од.	422	432	435	443	443	377
Кількість дитячих шкіл мистецтва, у % до 2009 року	100	102,4	103,1	105	105	89,3
Кількість дитячих шкіл мистецтва, у % до попереднього року	100	102,4	101,7	101,8	100	85,1
Кількість дитячих художніх шкіл, од.	124	125	123	121	121	108
Кількість дитячих художніх шкіл, у % до 2009 року	100	100,8	99,2	97,6	97,6	87,1
Кількість дитячих художніх шкіл, у % до попереднього року	100	100,8	98,4	98,4	100	85,1
Кількість середніх художніх шкіл, од.	1	1	2	2	2	1
Кількість середніх художніх шкіл, у % до 2009 року	100	100	200	200	200	100
Кількість середніх художніх шкіл, у % до попереднього року	100	100	200	100	100	50
Кількість дитячих хореографічних шкіл, од.	9	10	10	10	10	9
Кількість дитячих хореографічних шкіл, у % до 2009 року	100	111,1	111,1	111,1	111,1	100
Кількість дитячих хореографічних шкіл, у % до попереднього року	100	111,1	100	100	100	90
Кількість дитячих шкіл хорового співу, од.	6	9	9	9	9	8
Кількість дитячих шкіл хорового співу, у % до 2009 року	100	150	150	150	150	133,3
Кількість дитячих шкіл хорового співу, у % до попереднього року	100	150	50	100	100	88,9
Кількість вечірніх шкіл загальної музичної освіти, од.	2	2	2	2	2	2
Кількість вечірніх шкіл загальної музичної освіти, у % до 2009 року	100	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано за даними [7]

За період 2009–2014 років державне фінансування соціально-культурної сфери залишається недостатнім та фактично здійснюється на рівні: 2009 р. – 92,6%, 2010 р. – 93,2%, 2011 р. – 93,1%, 2012 р. – 79,8%, 2013 р. – 88,3%, 2014 р. – 83,1% [11].

Таблиця 5. Динаміка виставкової діяльності в Україні за 2009–2013 роки

<i>Показники</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Кількість окремих суб'єктів виставкової діяльності, усього од.	123	129	126	114	108
<i>Кількість окремих суб'єктів виставкової діяльності, у % до 2009 року</i>	<i>100</i>	<i>104,9</i>	<i>102,4</i>	<i>92,7</i>	<i>87,8</i>
<i>Кількість окремих суб'єктів виставкової діяльності, у % до попереднього року</i>	<i>100</i>	<i>104,9</i>	<i>97,7</i>	<i>90,5</i>	<i>94,7</i>
Кількість проведених виставкових заходів, од.	1076	1127	1116	1010	922
<i>Кількість проведених виставкових заходів, у % до 2009 року</i>	<i>100</i>	<i>104,7</i>	<i>109,7</i>	<i>93,9</i>	<i>85,7</i>
<i>Кількість проведених виставкових заходів, у % до попереднього року</i>	<i>100</i>	<i>104,7</i>	<i>99</i>	<i>90,5</i>	<i>91,3</i>
Кількість учасників виставкових заходів, осіб	68745	73367	69616	62645	55895
<i>Кількість учасників виставкових заходів, у % до 2009 року</i>	<i>100</i>	<i>106,7</i>	<i>101,3</i>	<i>91,1</i>	<i>81,3</i>
<i>Кількість учасників виставкових заходів, у % до попереднього року</i>	<i>100</i>	<i>106,7</i>	<i>94,9</i>	<i>90</i>	<i>89,2</i>
Кількість відвідувачів виставкових заходів, тис. осіб	10629	11161	9351	6732	5597
<i>Кількість відвідувачів виставкових заходів, у % до 2009 року</i>	<i>100</i>	<i>105</i>	<i>88</i>	<i>63,3</i>	<i>53,7</i>
<i>Кількість відвідувачів виставкових заходів, у % до попереднього року</i>	<i>100</i>	<i>105</i>	<i>83,8</i>	<i>72</i>	<i>83,1</i>

Джерело: розраховано за даними [8]

Державне регулювання процесів у галузі соціально-культурної сфери має бути не за залишковим принципом, а базуватися на: забезпеченні державної підтримки розвитку соціально-культурної сфери на рівні, який дає змогу населенню одержувати послуги в обсягах, що гарантують нормальні умови життєдіяльності; максимальному залученні недержавних коштів на утримання та сучасний розвиток соціально-культурної сфери в умовах запровадження прогресивних управлінських та інформаційних технологій.

Висновок. У подальшому формування розвитку соціально-культурної сфери України повинно забезпечувати підвищення життєвого рівня населення, всебічний розвиток людини, її творчості. Водночас невирішеними проблемами є: подолання залишкового принципу

фінансування соціально-культурної сфери; подолання міжрегіональних відмінностей у рівні забезпечення соціальної інфраструктури; підвищення рівня матеріальної мотивації праці фахівців соціально-культурної сфери; покращення матеріальної технічної бази соціально-культурної сфери; розроблення нових типів проектів навчальних закладів, установ культури, з урахуванням використання сучасного обладнання, комп'ютеризації, програмного забезпечення за світовими стандартами.

1. *Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: кол. моногр. / С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І. Куценко [та ін.]; за заг. ред. Б.М. Данилишина. – 2-ге вид. доповн. і переробл. – Черкаси: Брама-Україна, 2006.*

2. *Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку: кол. моногр. / В.М. Новіков, Н.М. Деєва, І.С. Каленюк [та ін.] – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2015.*

3. *Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики: кол. моногр. / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії і соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, 2014.*

4. *Кінаш І. П. Особливості розвитку інфраструктури культури України: аналітичний аспект / І. П. Кінаш // Проблеми науки. – 2013. – №1.*

5. *Коваленко О. М. Теоретичні, практичні і культурні аспекти інтелектуального капіталу: монографія / О. М. Коваленко. – К.: НАКККіМ, 2013.*

6. *Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2014/2015 навчального року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

7. *Статистичний збірник «Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2014 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

8. *Статистичний бюлетень «Виставкова діяльність в Україні за 2013 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

9. *Статистичний збірник «Транспорт і зв'язок України у 2014 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

10. *Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>*

Стаття надійшла до редколегії 30.01.2016 р.